

מצית הבחירה שאצני ההיכל ועזרה שנפגמו ושנגממו פסולין ואין להם פדיון אלא נגזים. ומדלל השיג עליו הראצ"ד משמע שמודה לו (ולדעת הרמב"ן קדושת הגוף שבהם קדושתם מן התורה). אם לא שנאמר שהראצ"ד סובר שהמל"מ שהוא מדרבנן ולא חש לפרש האמנם אין להוכיח שמה שאמרינן שאין לאצני היכל ועזרה פדיון שע"כ שהוא מן התורה לדעת הרמב"ם שקדושתם היא מפני השכינה שהרי נראה פשוט שמה שבית המקדש קדוש מפני השכינה קדושתו קדושת מקום בעלם יסודו, ולכן כל זמן שאצני היכל ועזרות קבועים במקומם כמלותן הוא דקדושתן מפני השכינה, אבל באינן ראויין למלוותן אין בהם קדושת מקום כלל, ברם אינו מוכרח, ד"ל דגם הרמב"ם סובר שמלבד שקדושתם היא מפני השכינה חלה עליהן גם קדושת הגוף מחלות דין קיום מלותן וקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ולפי זה חוזרת הקושיא שהקשינו על הראצ"ד, איך היה יכול עזרא לקדש המקדש על תנאי לזמן, הרי קדושת הגוף לא פקעה בכדי, ושוב ע"כ מוכרח שזה הוא לאו מדינא כי אם לפי הדיבור וכמש"נ.

אכן לפי מה שבארנו בשיטת הבעל המאור שגם הוא ז"ל סובר שאצני ההיכל ועזרות יש בהם קדושת הגוף אלא שנפקע מהן ע"י ובאו פריצים וחללוהו אבל על קדושת דמים שהוא ממון הקדש בקנינם לא שייך על זה באו פריצים וחללוהו ואי אפשר לזאת לחולין רק על ידי מעילה וע"כ לא שייך שיצא לחולין מקום המקדש שנקדש עד תהומות ארעא כיון שהוא מחובר אף למאן דאמר תלוש ולצסוף חיברו היו דין תלוש ואין מעילה במחובר ברם עכ"ל קדושת דמים הרי יש לומר שפקע בכדי ולכן שפיר מועיל קידוש עזרא על תנאי ונ"מ לענין באו פריצים וחללוהו ודו"ק. ועין בח"ס יו"ד סימן רל"ג שכתב ואולי יטעון הראצ"ד הא כתיב ובאו פריצים וחללוהו כיון שבאו פריצים נתחללה בקדושתה וכו' עכ"ל שזה לכאורה תמוה מיניה וביה שהרי הראצ"ד לומד מפורש שקידוש עזרא על תנאי לזמן של הקדושה השלישית של ימות המשיח ולפי האמור הרי תורת אמת היתה צפיהו שזה הטעם למה מועיל התנאי. ועיין ברמב"ן והריטב"א במכות י"ט שכתבו דאיכא למימר קדושת ארץ קדשה לעתיד לבוא אבל קדושת הבית בטלה משבאו פריצים וחללוהו. ולפי"ז

ניחא מה שראיתי שמדקדקים שהראצ"ד פוטר רק מכרת משום דמספקא ליה דבאמת הרי לשיטתיה אילו שנראה כמסתפק אם אמרינן קדושת דמים פקע בכדי וזה כפתור ופרח. ובשיטת הרמב"ם נראה כיון שקדושת בית הבחירה היא מפני השכינה לא שייך על זה לומר ובאו פריצים וחללוהו. ושוב ראיתי כן בקונטרס שכן המשחה מהגאון ר' חנוך העניך אייגעש ז"ל הנדפס בעולם שמואל שחפס כן וז"ל: "וכעת נחזור לסוגיא דדין. הנה יש להבין בעיקר דבר זה שאנו אומרים כיון שפרצו נעשו חול ויצא המקדש וכל כליו לחולין ע"י ביאת פריצים. א"כ מהו זה שנחלקו חכמים בדבר אם קדושה ראשונה או שניה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. ואיך תועיל קדושתם לעולם אם באו פריצים בשעת חורבן וחלולה. וע"כ צריכין אנו לומר דזה שאמרו ובאו זה פריצים וחללוהו לא נאמר רק על קדושת הבניינים אשר קדושתם אינה אלא מכח שבאים ממעוה הקדש מתרומת הלשכה כמו שאר קדשים וע"כ בא הכתוב וגזר דע"י ביאת פריצים יוצא הקדש לחולין. אבל קדושת המקום הר הבית וירושלים אשר טעם קדושתם הוא מכח השראת השכינה אין כח בביאת פריצים להפקיע קדושתם ולהוציאם לחולין כי השכינה אינה בטלה לעולם וכמו כן קדושת הר הבית והוא נשאר לעולם בקדושתו ויעוי' רמב"ם (פ"א מה' ביהב"ח) שכתב כן. ומתבאר מזה דקדושת הר הבית לא נפקע ע"י ביאת הפריצים והוא נשאר לעולם בקדושתו."

סימן לג

בענין קדושה הבאה מדין התפשטות

באור דברי הרמב"ם והראב"ד בפט"ו ממעשה הקרבנות

ואמנם י"ל עוד בשיטת הראצ"ד דבר חדש דהנה כתב הרמב"ם בפט"ו ממעשה הקרבנות דבאומר דמי פרה זו לעולה כל שלשים יום ולאחר שלשים יום לשלמים

לשלמים כל שלשים יום ולאחר שלשים יום לעולה. אלא נראה דסובר רבנו דאע"ג דהמקדיש זכר לדמיו קדוש קה"ג היינו דהבהמה קדושה קה"ג אבל מ"מ לא מקרי בהמה זו עולתו ושלמיו לענין הא דקיי"ל המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום (בפסחים דפ"ט) אלא רשאים הצעלים למכור אותה למחוייב עולה ושלמים כיון דאיהו לא נדר בהמה זו אלא דמיה וכן דייק לשון רבינו לעיל ה"ה שכתב והיא ענמה תקרב עולה ולא כ' ויקריבנה עולה משמע שהרשות בידו למכרה למחוייב עולה ובהכי ניחא השגת הראב"ד שהיא קושיית הר"ן דהבדל דהבדל לא איירי מהבהמה ענמה שהיא בודאי קדושה קה"ג החל עליה בראשונה אלא שהצעלים יציאו בדמיה בתוך ל' כמו שנדרו ולאחר ל' כמו שנדרו ועמ"ש פ"ה מה' מעה"ק הכ"א". ועיין מה שהאריך בענין זה בהלכות ערכין פ"ה ה"ד. ולכאורה מבואר מדברי רבינו הכס"מ ומה"מ דקדושה הבאה מתוך התפשטות היא קדושה דממילא שהתורה אמרה שעל ידי דיבורו באבר שהנשמה תלויה בו חלה בענמה הקדושה על כל הקרבן והיו קדושת התורה כעין שיטה שהוצא במהרי"ט לענין נזיר וכמו שכתב באבני הנחל לענין תמורה וממילא מנ"ד דין נדר של הקדש אין כאן רק חיוב על אבר אחד, וכן בהקדיש לדמי אינו מחוייב מנ"ד נדרו רק הדמים, אלא שחלה חלות דין של הקדש בעצם החפצא ומתפשטת על כל הבהמה מקדושת דמים לקדושת הגוף כמו שבאר זה בארוכה במרכבת המשנה הלכות ערכין ואין זה קדושה הבאה מקדושת פה. וראיתי בכתבי הגרי"ו ז"ל שכתב שם וז"ל: "זה פשוט דפשטה אינו שייך רק במעשה, ורק במעשה הקדש דהוה מעשה הקדש על כולה אבל בחלות הקדש ליכא כלל הדין דנתפשטה עכ"ל. ולענ"ד אין זה מוכרח דיי"ל דפשטה לא עדיפה מקדושת פה וכל היכא שקדושת פה לא חלה גם פשטה לא חלה וגם כל שבשעת מעשה לא חלה הקדושה שוב אינה חלה אח"כ דכבר אקלישא קדושתה ואין צרכה להתשפט דכיון דאפסיק אפסיק. ומה שהביא מקדושין אין ראיה, כלום קדושין דין הקדש הוא וע"כ כיון שאנו יודעים שסוף כל סוף בהקדש אם אמר רגלה של זו עולה הוה כולה עולה יהא מה שיהא אם מתורת חלות דין דיבור מגזיה"כ או מחלות דין התפשטות, שוב כיון שאמר לאשה המקדשי לי לחצי הוה כאילו אמר המקדשי לי

וכו' דבריו קיימים והראב"ד הקשה הלא קימל"ן הקדיש זכר לדמיו הוא ענמו יקרב עולה אלמא כי אמר לדמי נמי קדוש קדושת הגוף. ועיין בכס"מ שכתב ואפשר לדחוק ולומר דאע"ג דקיי"ל הוא ענמו יקרב עולה מ"מ כיון דכי אקדשיה לדמיו אקדשיה לא חמיר כקדושת הגוף ממש וכי מטי זמן ל' יום דאמר פקע קדושתה ומיהו לאו בכדי. ונ"ל שיש צלשון הראב"ד חסרון אלל מ"ש ובר פדא מתרץ לבדייתא וכך יש להגיה פרה זו כל שלשים יום עולה לאחר שלשים יום שלמים אם אמר מעכשיו שלמים לאחר שלשים יום דבריו קיימים לא אמר מעכשיו אין דבריו קיימים. ודע שכתב הר"ן הנזכר דאמר לדמי וכגון דהוה בעל מוס דאילו תס אפילו אמר לדמי קדוש קדושת הגוף דקיי"ל המתפסים תמימים לצדה"כ מידי מוצא לא ינא ואיכא מ"ד דהאי פירוקא סליק לרבא דס"ל דקדושת דמים פקעה בכדי אבל לבר פדא אכתי לא ניחא דהא לדידיה אפי' קדושת דמים נמי לא פקעה בכדי ואיכא מ"ד דאפי' לבר פדא ניחא דכיון דנמקדיש לדמי עסקינן מוקי לה בר פדא בשפדא ומש"ה חילא עליה לאחר שלשים יום קדושת שלמים וכ"ת א"ה פשיטא נ"ל דסד"א דכיון שבשעה שאמר לאחר שלשים יום שלמים לא היה ראוי לחול דקדושת עולה לא פקעה בכדי וכיון שכן נימא דאפי' לאחר שפדאה לא תחול קדושת שלמים קמ"ל דקדושת שלמים מתלח תליא וקיימא וכי משכחת רוחא חילא עכ"ל. ולדברי רבינו קשה מההיא דהקדיש זכר לדמיו הוא ענמו יקרב עולה וא"כ צנודן דידן קדשה קדושת גוף ואין לה פדיון דאין לומר דמוקי לה בצעל מוס ולא בשפדא דא"כ ה"ל לפרוש. ונראה לומר דסבר רבינו כמו שכתבתי לעיל דאע"ג דקיי"ל הוא ענמו יקרב עולה מ"מ כיון דכי אקדשיה לדמיו אקדשיה לא חמיר כקדושת הגוף ממש וכי מטי זמן שלשים יום דאמר פקע קדושתה. ועי"ל דשאני הכא דאיכא תרתי לגריעותא חדא דאמר דמים תרתי דאמר לעולה צלמ"ד. ועי"ל דדייק רבינו שכתב פרה לומר דשור דנקט בגמרא לאו דוקא דלא מיירי אלא בנקבה שאינה ראויה לעולה ומירון זה מדברי הר"י קורקום ז"ל. ובמרכבת המשנה כתב וז"ל: "האומר דמי פרה וכו' עיין בהשגות ובכ"מ תירץ בשם הרי"ק דדקדק רבינו לכתוב פרה שהיא נקבה שאינה ראויה לעולה ושגיא הוא דהא אכתי קשה איפכא באמר דמיה

והנה מו"ר זיע"א אמר לי, שלפי"ו יש לומר
 ביאור בדברי הגמ' דליפשו קדושה בכולה, אשר עפ"ו
 תתייבז קושית האזני מילואים בסימן ל"א ס"ק י"ח,
 שתמה דהאיך שייך לומר גבי קידושין דנילף מהקדש
 דין פשטה קדושה בכולה במה מצינו, והא בתמורה
 (י"א ע"ב) בעי רבא בעוף מהו, מי אמרינן בהמה אמר
 רחמנא, או דילמא קרבן אמר רחמנא ול"ש תיקו. וכיון
 דאפי' בעוף דודאי הוא קדושת הגוף ואפי' מספקא
 בהקדיש רגלה, ומשום דקרא בבהמה מיירי וגלי
 בבהמה אכל בעוף לא, ומכ"ש בקידושין דאינו ראוי
 לומר פשטה קידושי בכולה, ואמר ע"ו מו"ר זיע"א,
 דבדין פשטה קדושה בכולה הרי יש שני גז"כ ושני
 דינים, הא' שהוא דין דע"י נדר של חז"י הוי דין נדר
 בכל הבהמה מדין פשטה קדושה בכולה, והב' דחידשה
 התורה ע"ס דין דפשטה קדושה בכולה, וידעי' מזה
 שני דינים, דין בהשלמת דין הקדש, וע"ס דין דתחפשו
 הקדושה בכולה, ושני הדינים תלויים זכ"ו, דמשום
 דאיכא דין דפשטה קדושה בכולה חל דין נדר בכולה,
 (דכל יסוד דין דפשטה לגבי הקדש ג"כ הוא לענין
 שיגמר דין הנדר וההקדש בכולה ע"י דין דפשטה,
 דהרי גם בהקדש אי מקדיש חז"י, אין זה מעשה אותו
 ההקדש של קדוה"ג כמו הקדש כולה, ובא הגז"כ
 שע"י דין פשטה נעשה מעשה הקדש בכולה).

ולפי"ו יש לומר דלענין ע"ס דין פשטה לא באה
 הגמ' ללמוד קידושין מהקדש, משום דאין אנו זריכין
 לבוא מדין פשטה, מכיון דיש בקידושין במסוים דינים
 אחרים להגמר, והיינו דין גמרי קידושין, כדאיכא
 בגיטין (מ"ג ע"ב) גבי חז"י שפחה וחז"ת, דהוי מעשה
 קידושין שלימה ע"י דלא שייך בקנינו, אלא דבעינן דין
 גמרי בכדי שלא יפקעו הקידושין, ולא בעינן רק ללמוד
 במה מצינו מהקדש לענין, דכי היכי דבהקדש נעשה זה
 מגז"כ דפשטה הדיבור בכולה הקדש שלם בכל
 הבהמה, ה"נ ע"י דגמרי קידושין בכולה נעשה מעשה
 קיחה ודיבור שלם, אכל בגוף הדין המה שני דינים, דין
 דפשטה קדושה בכולה לענין הקדש, ודין דגמרי
 קידושין דלגבי קידושין, ורק דילפינן מהקדש לענין,
 דכי היכי דהתם נשלם הנדר ע"י דין דפשטה ונעשה
 נדר שלם, ה"נ אין זה חז"י אשה והוי מעשה התקדשות
 בכולה ע"י דין דגמרי קידושין בכולה.

לכולי שבהקדש על ידי אמירת חז"י חלה כולה ושוב יש
 לנו אומדנא בלשון זה, שכיון שיתקדש כל גופא של
 האשה ממילא מוכח כן מדיבורו והוי לשון קדושין
 גמור. ונראה שכן מוכרח הוא שהרי בגמרא נסתפקו
 האיך הדין במקדיש אבר שהנשמה חלויה בו בעוף,
 בהמה אמר רחמנא והא לאו בהמה, או דילמא קרבן
 אמר רחמנא והא נמי קרבן. והשתא מי גרע עוף
 מקדושין או להיפך אי יש גז"כ שפשטה קדושה רק
 בבהמה מנא לן שדין זה נאמר בקדושין וע"כ מוכח
 מזה דקדושין לאו מגז"כ הוא אלא מאומדנא הוא
 דקאמינן עלה ואפי' שפיר ואמנם מו"ר דודי בצרכת
 שמואל סימן ז' כתב וז"ל: "בדף ז' ע"א וליפשו
 קידושי בכולה, מי לא תניא האומר רגלה של זו עולה
 תהא כולה עולה, והנה מו"ר זיע"א נסתפק בביאור דין
 אשה ולא חז"י אשה מהו הדין, האם נאמר דהוי חסרון
 במעשה ההתקדשות, או לא, אלא דביאור הך דינא הוא
 דהתורה אמרה דליכא חלות קידושין על חז"י אשה והוי
 כמו מקדש עובר שאין עליו חלות קידושין, ה"נ מיעטה
 התורה דעל חז"י אשה ליכא חלות קידושין, והביא ראייה
 דהוא דין במעשה ההתקדשות מהאיצטרא דלקמן ע"ב,
 שני חז"י בפרוטה מהו, הכא ודאי צדד זימנא קאמר
 לה, או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל. ואם
 נאמר דהביאור של דין חז"י אשה הוא דליכא חלות
 קידושין על חז"י אשה, א"כ מה שייך בזה לומר דין אשה
 ולא חז"י אשה כשאומר שני חז"י, סו"ס הא אפי' אם
 הוו שני מעשים של קידושין מה בכך הא נעשו קידושין
 על כולה, אלא ודאי דהדין הוא במעשה התקדשות
 דליכא מעשה התקדשות, וא"כ קשה מאי פריך דיהיה
 פשטה קדושה בכולה, הא הכא הוי דין במעשה
 הקידושין דליכא מעשה קדושין והרי גבי הקדש ליכא
 גז"כ בזה והאיך שייך ללמוד קידושין מהקדש, דהא
 בהקדש ליכא גז"כ דחז"י דיהיה חסרון בע"ס הנדר
 והיכא נאמר פשטה בכה"ג דחסר מעשה קיחה, וזהו
 באמת ביאור קושית ספר המקנה דהק' דמה שייך הכא
 לומר פשטה קדושה בכולה יעו"ש, וז"ל דביאור
 הקושי' של הגמ' הוא, שע"י דפשטה קדושה בכולה,
 הרי יש כאן מעשה קידושין של כולה ע"י דין דפשטה,
 דגם גבי הקדש הוי דין דנעשה נדר שלם ע"י דפשטה,
 וה"נ יהיה זה נעשה מעשה קידושין בכולה ואיכא
 מעשה שלימה של קידושין בכולה.

אלא שהקשה על הלח"מ דאם נימא דמסבא אמרינן דפשטה זכולה, ז"ל דהוא משום דקדושת הגוף מסבא דהיא מתפשטת זכולה ועיין באב"מ שם סל"א סקי"ח, וא"כ הרי יש לתמוה להיפך מקושתית המוס' בסוגיא זו דהרי כאן איירי בקדושי אשה דאינה לא זמה ולא קרבן, וליכא ע"ז שום מיעוט להוציא מהסבא החינוכה וזודאי ז"ל מסבא דפשטה זכולה, וא"כ יקשה בהא דקאמר הש"ס שם ואפילו למ"ד אין כולה עולה הנ"מ באבר שאין הנח"ב, אבל בדבר שהנח"ב מודה, ולמה הוצרך לזה, הא עיקר טעמו דמ"ד אין כולו עולה הוא אך משום דליכא קרא למעט דלא ניזיל בתר סבא, אבל ככאן באשה דליכא קרא למעט נריך למיזל בתר סבא דלימא פשטה זכולה". והאריך שם ליישב אפילו אם נימא כך אליבא דאמת אין חילוק בין הקדש הבא על ידי התפשטות להקדש הבא על ידי קדושת פיו במפורש, ואמנם לפי הכ"מ ומה"מ בדעת הרמב"ם דקדושה הבאה מכח התפשטות כיון שהיא קדושה דממילא מועיל תנאי לזמן ופקעה בכדי, שוב הרי גם קדושת עזרא והיכל שהיא קדושה דממילא של קיום מצוותה של חלות עזרה והיכל שפיר פקע בכדי על ידי תנאי, ואח"כ שפיר דברי הראב"ד, ואף שהראב"ד עצמו חולק על הרמב"ם וסובר שהקדים זכר לדמיו הוא קדושת הגוף שלא פקע בכדי י"ל לא שהוא סובר שקדושה דממילא ג"כ לא פקע בכדי אלא סובר כהגרי"ז דזה הוא כקדושת פה.

סימן לד

בענין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי

חידושים ופולפולים בענין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ישוב לקושית רבינו הש"ש על דברי הגור אריה לרבינו מהר"ל מפראג

כתב בשב שמתחיל בהקדמת הספר וזה לשונו: "דכתיב וישמע העם זוכה למשפחותיו והיינו על עסקי עריות שנאסר להם. והנה בס' גור אריה פ' ויגש

ואח"כ שפיר קושית האזני מילואים, דהא זמה דהוי בגזא"כ דפשטה דחידשה המורה דיכול להיות נשלם הנדר וההקדש, הרי זזה לא איבעי' בגמ' ופשוט דבעוף ג"כ איכא הך גזא"כ דיכול להגמר דין הנדר וההקדש ע"י דין פשטה, אלא דעיקר הבעיה בהגמ' היא, אם אמרי' בעוף ע"כ דין פשטה או לא וע"כ שפיר ילפינן קידושין מהקדש לענין זה, דע"י דין דגמרי קידושין נעשה מעשה קידושין זכולה דלענין דין דנעשה דיבור שלם לחוד גמרי' מהקדש, ולא לענין דין פשטה, דכל עיקר הלימוד קידושין מהקדש הרי הוא רק לענין הך גזא"כ, כי היכי דיכול להגמר הנדר וההקדש ע"י דין דפשטה, ה"נ יכול להגמר דין דקידושין וקיימה ע"י דין דגמרי, ובדין זה הרי אין חילוק בין זמה לעוף". ומבואר בדבריו דבגזא"כ של פשטה קדושה זכולה איכללו תרתי דיני, חדא דין פשטה זע"כ החפץ שההקדש מתפשט ושנית כיון שההקדש מתפשט מגזא"כ שוב נאמר גזא"כ שנכלל זה דדיבורו והוי ממש דין נדר הקדש זכול (ולא ברירא לי האי מילתא איך נכללו תרתייהו בגזא"כ איך משמע תרתי ואולי הכוונה כיון שיש דין פשטה זכול מ"כ ע"כ החפץ שוב הוי זה לשון נדר והקדש מכח אומדנא וז"ע. ועיין בספר משנת אליעזר סימן ל"א מה שהביא מדברי הלח"מ משנה צפ"ה מערכין הי"ד שכתב לדקדק מלשון הש"ס דתמורה ד"א יכול האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה ח"ל ממנו לד' כו' ומשמע מזה דלולא קרא דממנו הו"א מסבא דפשטה קדושה זכולה, אלא דקרא מלמדנו להיפך מסבא, דלא נימא פשטה קדושה זכולה, ועפ"י העלה שם דהא דבעי הש"ס שם בתמורה בעוף מהו דפירש"י שם דהבעי הוא לר"י ור"ש דס"ל פשטה זכולה, וכתב דהרמב"ם מפרש להיפך דבעי הוא לר"מ ור"י דס"ל דלא פשטה זכולה משום דאחא קרא ואפיק מסבא דז"ל פשטה זכולה, ומיבע"ל אם זמה אמר רחמנא ר"ל דדוקא בקדושה דזמה אמרה תורה דלא למיזל בתר סבא, אבל בקדושה דעוף תפסינן כהסבא דפשטה זכולה, או דקרנן א"ר למעט מהסבא וא"כ גם בעוף אמרינן דלא פשטה זכולה, ולכך הרמב"ם דס"ל צפ"ו ממעה"ק דלא פשטה זכולה, מ"מ כתב שם דבעוף הוי ספק יעו"ש.